

เกณฑ์ประเมินรับรอง และคู่มือการใช้เกณฑ์

สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

เกณฑ์ประเมินรับรองและคู่มือการใช้เกณฑ์ สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

คณะผู้จัดทำ

○ นายแพทย์วัชรระ เพ็งจันทร์	นายกสมาคมส่งเสริมความรู้ ด้านสุขภาพ
○ นางวิมล โรมา	กรมอนามัย
○ นางมุกดา สำนวนกลาง	นักวิชาการอิสระ

ผู้ตรวจแก้ต้นฉบับ

○ นางสุรีพันธุ์ เสนานุช	วิทยากรเชี่ยวชาญการจัดการความรู้
○ นางสาวกมลวรรณ สุขประเสริฐ	กรมอนามัย

ฝ่ายจัดพิมพ์

○ นางสาวอรุณา มงคลวิวัฒน์	กรมสุขภาพจิต
○ นางสาวกัญญา เค็่นา	กรมอนามัย
○ นางสาวฐานิตา คุณารักษ์	กรมอนามัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 : 2564
จำนวน : 1,250 เล่ม
สงวนลิขสิทธิ์ : สมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทย (สครท.)
ไม่อนุญาตให้คัดลอก ทำซ้ำ และดัดแปลง ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้น
จัดทำโดย : สมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทย (สครท.)
อาคาร 7 ชั้น 5 กรมอนามัย 88/22 ม.4 ต.ตลาดขวัญ
อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
จัดพิมพ์โดย : บริษัท ัญญุต์สัมฤทธิ์ 249 จำกัด
โทรศัพท์ 0 2152 4419 โทรสาร 0 2152 4419

คำนิยาม

ขอชื่นชมคณะผู้จัดทำเกณฑ์ประเมินรับรององค์การรอบรู้ด้านสุขภาพทั้ง 4 เกณฑ์เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้บูรณาการความรู้ สติปัญญาและประสบการณ์ของท่านผู้รู้และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด และได้กลั่นออกมาเป็นผลงานในระดับห้าดาวได้อย่างยอดเยี่ยมเพื่อใช้เป็นแนวทางประเมินรับรองหน่วยงานในระดับประเทศ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้อย่างสมบูรณ์เป็นมาตรฐานเดียวกัน เกณฑ์ประเมินดังกล่าวนี้ คือ 1) เกณฑ์ประเมินรับรองโรงพยาบาลรอบรู้ด้านสุขภาพ 2) เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ 3) เกณฑ์ประเมินรับรองชุมชนรอบรู้ด้านสุขภาพ และ 4) เกณฑ์ประเมินรับรองโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) เป็นศาสตร์และศิลป์ที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนที่ควรพึงจะรู้และนำไปปฏิบัติกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้เป็นรูปธรรม **ศาสตร์** หมายถึง สิ่งที่เป็นวิทยาการที่สามารถศึกษาได้โดยใช้หลักการสังเกต ทดลอง ค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มีเหตุและผลเป็นไปตามตรรกะ เป็นวิชาการตั้งแต่มนุษย์มีกำเนิดเกิดมาได้เขียนได้ถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นวัฒนธรรม จึงได้นิยามความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพไว้ว่า เป็น “ระดับความสามารถของบุคคลที่จะจะได้รับ เพื่อดำเนินการและเข้าใจสารสนเทศ และบริการทางสุขภาพขั้นต้นที่จำเป็นเพื่อตัดสินใจทางสุขภาพได้อย่างเหมาะสม” **ศิลป์** หมายถึง สิ่งที่ใช้ความรู้สึก ประสบการณ์ สัญชาตญาณ ความสามารถส่วนบุคคลที่ควรจะพึงรู้แล้วนำไปปฏิบัติและถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้รับรู้ต่อ ๆ ไป

เกณฑ์ประเมินรับรองทั้งหมดนี้จึงเป็นประโยชน์กับประชาชนและประเทศอย่างแท้จริง จะทำให้คนไทยมีสุขภาพที่แข็งแรงมีอายุยืนยาวไม่ต้องเสียเวลาเสียเงินในการเข้าโรงพยาบาล ทำให้รัฐประหยัดเงินงบประมาณ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศด้านอื่นที่จำเป็น

ขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำด้วยพลัง ด้วยจิตวิญญาณ และด้วยความเสียสละ ทำให้หนังสือคู่มือเกณฑ์ประเมินรับรองทั้ง 4 เกณฑ์ดังกล่าวนี้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่ง และขออวยพรให้ภารกิจทั้งหลายทั้งปวงในหน้าที่ของท่านได้สำเร็จลุล่วง เพื่อประเทศชาติ ประชาชนโดยส่วนรวม และเพื่อความวัฒนาสถาพรของชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่าง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตลอดไป

พานิชย์ เจริญเผ่า

กรรมการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรมกีฬา แรงงาน และทรัพยากรมนุษย์

คำนำ

สมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทยได้พัฒนาเกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพและคู่มือการใช้เกณฑ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับเจ้าของ ผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้าและประชาชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานประกอบการและสังคม ว่าสถานประกอบการเป็นสถานที่ที่ปลอดภัย มีระบบแนวทางสนับสนุนให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เกณฑ์นี้พัฒนามาจากความร่วมมือของกรมอนามัย กรมสุขภาพจิต กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข และคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สมาคมฯ คาดว่าการนำเกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพไปใช้จะช่วยส่งเสริมให้สถานประกอบการพัฒนาตนเองไปสู่ “สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ” ภายในเล่มจะกล่าวถึงแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ กระบวนการพัฒนา หน้าที่ของเกณฑ์ และข้อเสนอแนะการใช้เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินการ โดยเฉพาะการหาช่องว่างที่เป็นโอกาสการพัฒนา โดยเป็นการประเมินในเชิงบูรณาการที่มีการเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ ของสถานประกอบการกับเป้าหมายและทิศทางของการพัฒนาประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานประกอบการสามารถประเมินสถานะของการเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพได้ด้วยตนเอง และสามารถนำผลจากการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาของหน่วยงาน อันจะนำไปสู่การยกระดับเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ต่อไป

นายแพทย์วชิระ เพ็งจันทร์

นายกสมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทย

สารบัญ

- แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ 1
- เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ 2
- กระบวนการพัฒนาเกณฑ์ 3
- หน้าที่ของเกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ 4
- เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพประจำปี 2564 7
- ข้อเสนอแนะการใช้เกณฑ์ 14
- ระดับการให้การรับรองเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ 16
- ผผนวก 17
  - แนวคิดสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ
  - นิยามศัพท์สำคัญ
  - รายชื่อนักวิชาการเครือข่าย

แนวคิด

ความรู้ด้านสุขภาพ

แนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ¹ เน้นการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคลให้มีทักษะ 6 ทักษะสำคัญ และอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี ตามทฤษฎีของ Kurt Lewin เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนและสิ่งแวดล้อม ซึ่ง 6 ทักษะสำคัญ ประกอบด้วย ทักษะการเข้าถึงบริการสุขภาพและข้อมูลสุขภาพ ทักษะทางปัญญา ในการทำความเข้าใจข้อมูลทักษะทางสังคมในการสืบค้นโต้ตอบ ชักถาม ทักษะการตัดสินใจด้วยข้อมูลที่เพียงพอทักษะการปรับตนเอง ให้มีสุขภาพดี และทักษะทางสังคมในการบอกต่อเรื่องราวความสำเร็จ ในการจัดการสุขภาพ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลไม่เพียงพอ จึงมีความพยายามในการพัฒนาองค์กร สถาบัน ชุมชน ที่แต่ละบุคคลใช้ชีวิตดำรงอยู่ให้สนับสนุนการพัฒนา 6 ทักษะ ดังกล่าว โดยในที่สุดความรู้ด้านสุขภาพก็จะเป็นสินทรัพย์ (Asset) ติดตัวผู้นั้น ไปใช้ในหลากหลายสถานการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตมีทางเลือกในการใช้ชีวิตอย่างปลอดภัย มีความสุข สุขภาพแข็งแรง ที่มีโอกาสอยู่นอกกรอบของสิ่งที่ถูกสอนได้ เพราะการสอนสั่ง ไม่ใช่คำตอบเดียว แต่เป็นสิ่งแวดล้อมบุคคลที่จะนำตนเองไปสู่เป้าหมาย ทั้งการมีสุขภาพดี ผลิภาพการทำงานที่ดีด้วย

¹อ่านเพิ่มเติม 1) แนวคิดหลักการองค์การรอบรู้ด้านสุขภาพ

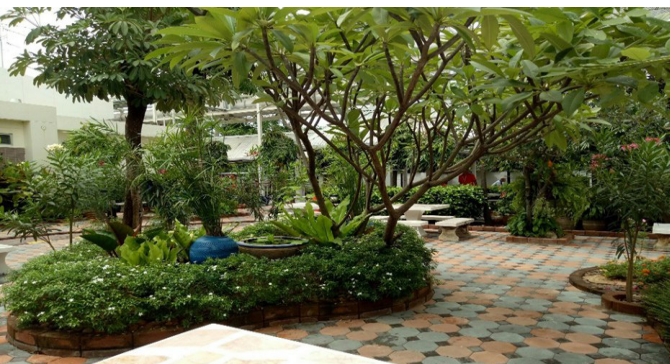
2) คู่มือแนวทางการพัฒนาสถานที่ทำงาน สถานประกอบการและชุมชนรอบรู้ด้านสุขภาพ

เกณฑ์ประเมินรับรอง

สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

การรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพโดยใช้เกณฑ์ประเมินนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับเจ้าของผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้า ประชาชน และสังคม ว่าองค์กรเป็นสถานที่ที่มีระบบ แนวทางสนับสนุนให้คนในองค์กรมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และปลอดภัยต่อการระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีคำถามพื้นฐานสำหรับการรับรอง 2 ประการ คือ 1) องค์กร และบุคคล มีคุณลักษณะและผลลัพธ์การดำเนินงานตามแนวคิดองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพมากน้อยเพียงไร และ 2) ทำอย่างไรจึงจะสามารถพัฒนาปรับปรุงให้องค์กรและบุคคลในองค์กร เป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพได้ โดยมีเกณฑ์การประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพที่แสดงถึงคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นต่อการเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ตามแนวคิดองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพนำทางองค์กร (Navigate) เรียนรู้ร่วมกันและทำความเข้าใจตนเอง คิดและตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานข้อมูล เป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

กระบวนการ พัฒนาเกณฑ์

กระบวนการพัฒนาเกณฑ์ ประกอบด้วย

1. การกำหนดโจทย์การพัฒนาเกณฑ์ ที่ว่าด้วยคุณลักษณะสำคัญและจำเป็น ที่สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพสำหรับประเทศไทยควรเป็นอย่างไร
2. การศึกษาทบทวนเกณฑ์และการพัฒนาเกณฑ์ในประเทศและต่างประเทศ
3. การถอดบทเรียนการพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพในบริบทประเทศไทย
4. กระบวนการตรวจสอบ (Verify) ความถูกต้องของการทบทวนเกณฑ์และถอดบทเรียน โดยการทบทวนวรรณกรรม วิเคราะห์แนวคิดและแนวปฏิบัติที่ได้จากการถอดบทเรียน สังเคราะห์จนได้แนวคิดที่ชัดเจน และระบุคุณลักษณะสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ และยกร่างเป็นเกณฑ์ประเมินรับรองฯ
5. นำ (ร่าง) เกณฑ์ประเมินรับรองฯ ที่ได้ไปทดสอบคุณภาพ ด้วยการหาความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะองค์กรแต่ละแบบ กล่าวคือ โรงเรียน โรงพยาบาล สถานประกอบการ และชุมชน เป็นผู้ประเมินความตรงตามเนื้อหา โดยการพิจารณาว่าคุณลักษณะที่นำเสนอในเกณฑ์แต่ละข้อนั้นสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์การรอบรู้ด้านสุขภาพมากน้อยเพียงไร (content validity index) เพื่อปรับภาษาให้เป็นภาษาที่สื่อและเข้าใจได้ในแต่ละบริบทของแต่ละ Settings ก่อนนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานจริงในพื้นที่ แบบ Face validity ที่เรียกว่า Usability testing ตามแนวทาง Implementation science research เพื่อเตรียมการใช้อย่างจริงจังต่อไป โดยดูความเข้าใจ ความสามารถในการอ่าน ความชัดเจนของข้อความที่ต้องการสื่อ ความยากง่ายของเกณฑ์ และระยะเวลาที่ใช้
6. ปรับเนื้อหาและภาษาตามผลการประเมินจนได้เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

หน้าที่ ของเกณฑ์ประเมินรับรอง สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

ทำหน้าที่เป็น Directing tool เครื่องมือในการกำหนดทิศทางของผู้บริหารและ
ทีมงานของสถานประกอบการให้สามารถขับเคลื่อนพัฒนาองค์กรตนเองเป็นสถาน
ประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพที่เอื้อให้พนักงานเข้าถึง เข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพ
แสวงหาข้อมูลนำไปตัดสินใจจัดการสุขภาพตนเองได้ตามบริบทของตนเอง ส่งผลให้
ในที่สุด ปัญหาสุขภาพที่เคยมีลดน้อยลง มีสุขภาพดีขึ้น รวมถึงการลดค่าใช้จ่ายด้าน
สุขภาพและเพิ่มผลิตภาพของสถานประกอบการด้วย

เป็นเกณฑ์ที่สะท้อนความสำเร็จขององค์กรหรือการมีกระบวนการดำเนินงาน
ขององค์กรที่มุ่งเพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพของบุคลากรในองค์กรเป็นหลักในระยะแรก
หรือมีทรัพยากรนำเข้า (Input) ในเรื่องคน เงิน ของ สนับสนุนการพัฒนาองค์กรเป็น
สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ เกณฑ์นี้จึงเป็นเครื่องมือที่องค์กรใช้ทำความเข้าใจ
และเข้าถึงข้อมูลองค์กรของตนเอง บริหารจัดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
จนเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับได้รับรางวัล มีวัตถุประสงค์ กระตุ้น
เสริมแรงจูงใจให้สถานประกอบการพัฒนาตนเอง เป็นแหล่งสื่อสารข้อมูลสุขภาพและ
บริการที่เชื่อถือได้ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีสุขภาพดี เป็นเกณฑ์ที่เน้นการพัฒนา
อย่างต่อเนื่อง (CQI) จากระดับทำตามไปสู่การคิด ตัดสินใจปฏิบัติต่อเนื่องอย่างเป็น
ผู้รอบรู้ที่ส่งผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน สังคม

เป็นเกณฑ์ที่ใช้กรอบคิดรวมทั้ง House model (10 Attributes Framework
for HLHCO ของ Brach) ที่เป็นที่ยอมรับและนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรรอบรู้
ด้านสุขภาพมากที่สุดในปัจจุบัน และ Hamburger model ที่องค์กรต่าง ๆ ของ
ประเทศไทยคุ้นเคย โดยตัดส่วนรายละเอียดที่นอกเหนือจากบริบทไทยและเติมส่วน
ที่ขาดตามที่มีการถอดบทเรียนในพื้นที่ เช่น การสื่อสารที่ต้องมีให้หลากหลาย โดย
ภาษาพูด ภาษาเขียน การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสาร ป้าย สัญลักษณ์และ

การสื่อสารกับผู้มีปัญหาการสื่อสาร เลือกใช้ได้ตามบริบท ทั้งผ่านการอบรม การมีคลังข้อมูลทางเว็บไซต์ การจัดทำพจนานุกรมภาษาทางการแพทย์และสุขภาพให้คนในองค์กรได้เกิดความเข้าใจเรื่องสุขภาพและการเจ็บป่วย และแผนการสร้างสุขภาพวิธีการอยู่เป็นสุขรายบุคคล เป็นต้น **สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ** คือ สถานประกอบการ/สถานที่ทำงาน/โรงงาน ที่ถือว่า การรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นเรื่องของทุกคนในองค์กร มีการจัดระบบ กระบวนการและบริการที่ให้ความสำคัญกับเรื่องข้อมูลและการสื่อสาร และเอื้อให้บุคลากรทุกคนมีความสามารถในการสื่อสาร การให้ข้อมูลสุขภาพ จนทำให้ผู้รับบริการเกิดการเข้าถึง นำข้อมูลไปตัดสินใจใช้ในการทำงานที่ปลอดภัย ลดความเสี่ยงจากการทำงานและการดำเนินชีวิตที่มีวิถีสร้างสุข (Wellness) ไม่ว่าบุคคลในองค์กรจะเป็นใครและมีลักษณะประชากรเป็นอย่างไร

เนื่องจากเกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพฉบับนี้ มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับบุคลากรภายในองค์กรก่อน ประเด็นการรับรองจึงประกอบด้วย 5 หมวด โดยยังยึดหลักการตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) โดยปรับหมวด 2 ไปรวมกับหมวด 1 และเน้นหมวด 2 เป็นเรื่องการสื่อสารที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ และปรับหมวด 3 ลูกค้า และหมวด 5 กำลังคน รวมเป็นหมวดเดียวกัน คือ หมวด 3 และผลลัพธ์จำแนกเป็น 3 ระดับ ตามแนวคิดความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของ Don Nutbeam คือ

ระดับที่ 1

ขั้นจำได้ ทำได้ ตามที่บอก ตามหน้าที่ (Functional health literacy)

ระดับที่ 2

ขั้นปฏิสัมพันธ์/สื่อสารแลกเปลี่ยน (Interactive/communicative health literacy) คือ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปก็รู้จักที่จะแลกเปลี่ยนกับคนอื่น

ระดับที่ 3

ขั้นมีวิจารณ์ญาณ (Critical health literacy) สามารถวิเคราะห์เหตุปัจจัย

กำหนดสุขภาพด้วยตนเองและจัดการได้การร่วมวิพากษ์ในระดับสังคมเพื่อการมีชีวิตที่ดีขึ้นในกลุ่มคน หรือ ชุมชน คือ เมื่อตัวเองรู้เรื่องแล้วก็จะไปขับเคลื่อนคนอื่นด้วย ในสถานการณ์ภาคใหญ่ของสังคม สัมพันธ์กับปัจจัยกำหนดสุขภาพและสร้างทักษะ ในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงระดับสังคมได้ด้วย

โดยเกิดผลลัพธ์ในภาพรวมขององค์กรจำนวน 5 ข้อ คือ

1. จำนวนคนรอบรู้ด้านสุขภาพ
2. จำนวนปัญหาสุขภาพที่เปลี่ยนแปลง
3. จำนวนปัจจัยกำหนดสุขภาพที่เปลี่ยนแปลง
4. จำนวนวัฒนธรรมหรือแบบแผนการปฏิบัติในองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป
5. ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและเพิ่มผลิตภาพของสถานประกอบการ

เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ประจำปี 2564 ประกอบด้วย 5 หมวด 16 ประเด็น ดังนี้

เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ประจำปี 2564

หมวด	ประเด็นการรับรอง สถานประกอบการรอบรู้สุขภาพ	หลักฐาน	ระดับผลลัพธ์		
			Functional (ท่าคณาหน้าที)	Interactive (ปฏิสัมพันธ์)	Critical (วิจารณ์ญาณ)
1. ผู้นำ/การนำองค์กร	1. ผู้บริหารได้บูรณาการเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพันธกิจ โครงสร้าง และการปฏิบัติงานขององค์กร	นโยบาย/หลักฐานใดที่สามารบ่งชี้หรือแสดงให้เห็นได้ว่าองค์กรมีจุดมุ่งหมายหรือความตั้งใจที่ชัดเจน	มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในทุกกระดับ	มีเวทีแลกเปลี่ยน	มีผู้ส่วนได้ส่วนเสียมาแลกเปลี่ยน
	2. กำหนดแผนงานที่ต้องทำร่วมกันของคนในองค์กร โดยมีวางแผน มาตรการในการประเมิน สร้างความเป็นธรรม และดูแลความปลอดภัยในองค์กร	แผนงาน/โครงการ แผนงบประมาณ	นำเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพเข้าไปอยู่ในทุกกิจกรรมของกรวางแผน	บางแผนมีประเด็นความรู้ด้านสุขภาพ	ทุกแผนมีประเด็นความรู้ด้านสุขภาพ
2. การสื่อสาร	3. ใช้วิธีการและแนวทางสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคล และเชื่อมั่นได้ว่าการสื่อสารนั้นสามารถสร้างความเข้าใจได้ไม่ว่าทุกส่วนงานในองค์กร	บันทึกรายงาน, ภาพ, Poster, Social media, photo-novellas, เอกสาร, สื่อฯ	มีตัวอย่างสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้	องค์กรได้มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจ นำความรู้ไปใช้ต่อในชุมชน และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	มีการวัดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง/มีเครื่องมือในการประเมินผล

หมวด	ประเด็นการรับรอง สถานประกอบการรอบรู้สุขภาพ	หลักฐาน	ระดับผลลัพธ์		
			Functional (ทำตามหน้าที่)	Interactive (ปฏิสัมพันธ์)	Critical (วิจารณ์)
2. การ สื่อสาร (ต่อ)	4. นำกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้สื่อ รวมถึงกลุ่มที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับจำกัด เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและทดสอบความเข้าใจของสื่อที่ได้เกิดขึ้น ด้วยเนื้อหาที่ง่ายต่อความเข้าใจ	บันทึก/รายงาน, ภาพ, Poster, Social media, Photo-novellas, เอกสาร, สื่อฯ	มีการประเมินผลสื่อภายในองค์กร	- สื่อที่ทำได้ต้องผ่านการประเมินกับกลุ่มเป้าหมายว่าสามารถนำไปใช้ได้ - เกิดผลโดยทีมทำงาน - มีการทดสอบประเมินความเข้าใจของผู้ใช้สื่อในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ	- มีการเผยแพร่สื่อที่ประสบความสำเร็จในเครือข่าย/ สังคมภายนอก - มีการผลักดันนโยบาย/เป็นวัฒนธรรมองค์กร
	5. จัดทำคำแปลการใช้ภาษาทางการแพทย์เพื่อให้คนในองค์กรเกิดความเข้าใจเรื่องสุขภาพและการเจ็บป่วย	คู่มือสื่อ ไม่ว่าสื่อประเภทใด ถ้ามีศัพท์ทางการแพทย์ต้องแปลให้ด้วย	มีผลการทำงาน	มีต้นแบบเผยแพร่	มีการผลักดันนโยบาย/เป็นวัฒนธรรมองค์กร มีการเรียนรู้จากงานวิจัย
3. กำลังคน (บุคลากร ในองค์กร)	6. เตรียมบุคลากรในองค์กรให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และติดตามความก้าวหน้าของการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	ผลการอบรม/ผลการประเมินทักษะความรอบรู้ด้านสุขภาพ	มีประกาศแต่งตั้งทีมงาน หรือทีมขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพ	มีผู้หรือทีมนำขับเคลื่อนในองค์กรที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และมีหน่วยสนับสนุนจากภายนอกที่มีความรู้เฉพาะเรื่องมามีส่วนร่วม	มีการส่งเสริมความก้าวหน้าของปฏิบัติการงาน

หมวด	ประเด็นการรับรอง สถานประกอบการรอบรู้สุขภาพ	หลักฐาน	ระดับผลลัพธ์		
			Functional (ทำตามหน้าที่)	Interactive (ปฏิสัมพันธ์)	Critical (วิจารณ์)
3. กำลังคน (บุคลากร ในองค์กร) (ต่อ)	7. นำความต้องการ ของบุคลากรทุกกลุ่ม และทุกคน ความเสี่ยงต่อการทำงาน สภาวะ สุขภาพ เข้าสู่การออกแบบ บริการ/กิจกรรม การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมิน ระบบข้อมูลสารสนเทศและบริการสุขภาพ	- แผนการจัดบริการ/ Flow การให้บริการ - ข้อเสนอด้านสุขภาพ ของทุกคนทุกกลุ่ม มาสู่แผนจัดบริการ	มีกิจกรรม/โครงการ สุขภาพ	มีนวัตกรรมสื่อ	มีนวัตกรรมในสังคม ชุมชน
	8. บุคลากรที่มีผู้รอบรู้ด้านสุขภาพสามารถ มาเป็นแกนนำการเปลี่ยนแปลง	Profile บุคคลรอบรู้ ด้านสุขภาพ	บุคคลที่ทำตาม จนเกิดผล	- บุคคลที่หาข้อมูล ตัดสินใจเป็น - บุคคลที่อำนวยความสะดวก litrate person	- ไปด้วยกันจนเกิด เป็นผู้ได้รับการยอมรับ หรือได้รับความเชื่อถือ
4. การวัด วิเคราะห์ และการ จัดการ ความรู้	9. ตอบสนองความต้องการของบุคลากร ในองค์กรที่มีทักษะด้านความรู้สุขภาพ ในระดับที่แตกต่างกัน	- ข้อมูลผู้รับบริการ / ครอบครัว/ชุมชน/ กลุ่ม/ชมรม - คลังข้อมูลทาง เว็บไซต์	- มีข้อมูลสุขภาพดีขึ้น - มีเครื่องมือเป็น คำถามในการประเมิน ความเสี่ยง/สุขภาพ กาย-จิต	- มีข้อมูลสุขภาพและ ทักษะความรู้ด้าน สุขภาพดีขึ้นและบอก ต่อได้ - ทางเลือกวิธีปฏิบัติสร้าง สุขภาพกาย-จิต - ทางเลือกการใช้ชีวิตที่ ปลอดภัย	- มีข้อมูล มีวิสัยทัศน์ ผลักดันนโยบายได้

หมวด	ประเด็นการรับรอง สถานประกอบการรอบรู้สุขภาพ	หลักฐาน	ระดับผลลัพธ์		
			Functional (ทำตามหน้าที่)	Interactive (ปฏิสัมพันธ์)	Critical (วิจารณ์ญาณ)
4. การวัด วิเคราะห์ และการ จัดการ ความรู้ (ต่อ)	10. สะท้อนความสำเร็จในการขับเคลื่อน สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ	- ข้อมูลการประเมิน ตนเอง/บทเรียน - ข้อมูลค่าใช้จ่ายเรื่อง สุขภาพของคนใน องค์กร	มีผลการประเมินตนเอง	มีผลการประเมิน ตนเองติดต่อกันอย่าง น้อยรายปีและเกิดการ เปลี่ยนแปลงเป็น HLW:Health Literate Workplace	เป็นศูนย์การเรียนรู้ สถานประกอบการ รอบรู้ด้านสุขภาพ
	11. ตระเตรียมข้อมูลสารสนเทศด้านสุขภาพ ห้องพยาบาลและบริการสุขภาพให้ง่ายต่อ การเข้าถึง รวมถึงการช่วยเหลือในด้าน การนำทางให้เข้าถึงบริการสุขภาพ (Navigation) ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และใช้ระบบสัญลักษณ์ หรือป้ายบอกทาง	แผนที่ คู่มือการใช้ บริการ	มีประกาศและคู่มือ	สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทุกที่ทุกเวลา มีการนำ ไปเผยแพร่ทั่วทั้งองค์กร	มีการนำไปเผยแพร่ ทั่วทั้งองค์กร
5. กระบวน งานพัฒนา ความ รอบรู้ด้าน สุขภาพ	12. ใช้ข้อมูลที่สำคัญหรือตามบริบท ขององค์กรนั้นๆ เป็นประเด็นสื่อสารหลัก (Tailored key message) ในการออกแบบ กิจกรรม/บริการและเน้นคุณภาพด้วย PDCA	ผลการประเมินความ รอบรู้ด้านสุขภาพ ก่อนหลัง	มีการประเมินผลความ รอบรู้ด้านสุขภาพผู้รับ บริการ	เปรียบเทียบความรอบรู้ ด้านสุขภาพก่อนหลัง และรู้รับบริการเข้าใจผล	กิจกรรม/บริการเพื่อ เพิ่มความรอบรู้ด้าน สุขภาพได้รับการเผยแพร่ เป็นอย่างดี

หมวด	ประเด็นการรับรอง สถานประกอบการรอบรู้สุขภาพ	หลักฐาน	ระดับผลลัพธ์		
			Functional (ทำตามหน้าที่)	Interactive (ปฏิสัมพันธ์)	Critical (วิจารณ์)
5. กระบวนการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ (ต่อ)	13. กิจกรรม เสริมสร้าง พัฒนาและแก้ปัญหาสุขภาพ เน้นการกระตุ้นให้คิดคำถาม และตรวจสอบว่าคนฟังมีความเข้าใจในทุกคำตอบที่ถาม	บันทึกคำถามที่ถามบ่อย	ทำตามได้	ตรวจสอบความเข้าใจด้วยเทคนิคคำถาม 3 ข้อ (Ask me 3)	ให้ทำให้อู (เทคนิค Teach-back) หรือตัดเป็นตอนๆ และอธิบาย (Chunk and check)
	14. ออกแบบสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ที่เป็นส่วนด้วยรักษาเฉพาะเรื่องและการกระตุ้นการเพิ่มทักษะความรู้ด้านสุขภาพ	ข้อมูลสภาวะแวดล้อมในสถานประกอบการ	สถานประกอบการจัดสภาพแวดล้อมที่ทำให้บุคลากรมี/เพิ่มทักษะความรู้ด้านสุขภาพ	บุคลากรในองค์กรร่วมออกแบบจัดสภาพแวดล้อม	บุคลากรในองค์กรครอบครัว ใช้พื้นที่ร่วมกันได้
	15. จัดการเรื่องความรู้ด้านสุขภาพในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) รวมถึงการดูแลในช่วงหัวเลี้ยวของรุ่นวัย (Generation)	โครงการพิเศษ/รายการบ่งชี้สถานการณ์เสี่ยงและหัวข้อที่จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวัง	มีผลการทำงาน	มีต้นแบบ/แบบอย่าง	มีการผลักดันนโยบาย/เป็นวัฒนธรรมองค์กร

หมวด	ประเด็นการรับรอง สถานประกอบการรอบรู้สุขภาพ	หลักฐาน	ระดับผลลัพธ์		
			Functional (ทำตามหน้าที่)	Interactive (ปฏิสัมพันธ์)	Critical (วิจารณ์)
5. กระบวนการพัฒนา ความรู้ด้าน สุขภาพ (ต่อ)	16. สื่อสารเกี่ยวกับ การครอบคลุม ของสิทธิของการรักษาและบริการอะไร ที่สิทธิไม่ครอบคลุมที่ต้องจ่ายเงินเอง หรือ เป็นสวัสดิการขององค์กร	เอกสารที่ใช้สื่อสาร	มีผลการทำงาน	- มีต้นแบบเผยแพร่ - มีสวัสดิการที่มากกว่า กฎหมายกำหนด	มีการผลักดันนโยบาย/ เป็นวัฒนธรรมองค์กร

หมายเหตุ :

ในแต่ละประเด็นการรับรองตามคุณลักษณะองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพจะอธิบายสั้น ๆ เป็นตัวแทนแนวคิดองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพที่สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาเกณฑ์ระยะนี้ ซึ่งความเป็นจริงยังมีอีกหลากหลายคุณลักษณะที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการเป็นองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพตามแนวคิดที่ขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งต้องทำการทดสอบหลังการปฏิบัติ/การดำเนินงานจริงในกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ที่จะแสดงให้เห็นว่า เป็นคุณลักษณะที่ทำให้เกิดผลลัพธ์สุขภาพที่ดีขึ้นได้ อันจะนำมาพัฒนาปรับปรุงเกณฑ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ การใช้เกณฑ์

1. การพัฒนาองค์กรเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ถือได้ว่าเป็นเรื่องของทุกคน

2. รัฐบาลสถานประกอบการเพื่อเข้าถึง เข้าใจสถานประกอบการของตนเอง (มี Profile สถานประกอบการ) อธิบายเกี่ยวกับสถานประกอบการ ขนาด วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน โครงการ บริการ กลุ่มบุคคลในสถานประกอบการเป็นใคร ความเชี่ยวชาญของบุคคลในองค์กร สินทรัพย์ขององค์กร มาตรฐาน กฎระเบียบที่ใช้ โครงสร้างองค์กร กลไกการสื่อสาร หรือเรื่องราว/บทเรียนที่องค์กรมีความเชี่ยวชาญหรือโดดเด่น

3. ศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจแนวคิดและกระบวนการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในคู่มือ “แนวทางพัฒนาสถานที่ทำงาน สถานประกอบการและชุมชนรอบรู้ด้านสุขภาพ” ประเมินการประเมินตนเองและพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

4. ค้นหาทุนมนุษย์ ที่มีความเก่งในเรื่องต่าง ๆ ทุนสังคม ที่เป็นภาคีเครือข่ายร่วมให้ข้อมูล และระบุแกนนำที่สามารถชี้เป้าการดำเนินงานพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพได้ พร้อมค้นหาผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ มาเป็นทีมในการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

5. ใช้เกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพที่เป็น Directing tool ในการกำหนดทิศทางของสถานประกอบการ ให้สามารถขับเคลื่อนพัฒนาองค์กรตนเองเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ใช้เกณฑ์นำทางให้สามารถเข้าถึงการใช้ข้อมูล เรียนรู้ ทำความเข้าใจตนเอง แสวงหาวิธีการพัฒนา/ทางเลือก ตัดสินใจเอง มุ่งสู่การพัฒนาเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพโดยการใช้เกณฑ์ จึงไม่ใช่เรื่อง/ทำอะไร (What) (กางเกณฑ์/ตอบตามเกณฑ์) แต่ทำมาได้อย่างไร (How to) และทำไม (วิธีคิด) และผลเป็นอย่างไร หรือใช้ข้อมูลผลวิเคราะห์ Strength & Weakness ของสถานประกอบการมาช่วยกระตุ้นความคิด การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องเพื่อหา

โอกาสการพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพตามปฏิทินสถานประกอบการ
นั้น ๆ

6. พุดคุย ปรัชษาหารือ ตัดสินใจร่วมกันว่าจะพัฒนา ปรับปรุงอะไรบ้าง เป็น
ข้อตกลงการทำงานหรือ แผนปฏิบัติการพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ
ที่ระบุถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นด้วย

7. จัดทำกลไกการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มคน/ชมรม/คณะทำงาน

8. เมื่อประเมิน ถอดบทเรียนและพัฒนาสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ
มาระยะหนึ่งมองเห็นว่าควรได้ร่วมชื่นชมตนเองและการรับรองจากภายนอกก็สามารถ
ขอการรับรองเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพต่อไป

9. พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ระดับการรับรอง

เป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

ระดับมุ่งมั่นตั้งใจ (ประกาศเกียรติคุณ Initiative) เป็นระดับที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาตนเองเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ทำตามนโยบาย มีระบบสนับสนุนคน งบประมาณ ของกระบวนการพัฒนาเกี่ยวกับนโยบาย แผน ผู้รับผิดชอบ กิจกรรม ผลผลิตในระดับ Functional health literacy ผลลัพธ์มีบุคลากรรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับ Functional/Interactive health literacy และมีสถานะสุขภาพที่ดีขึ้น

ระดับปฏิสัมพันธ์ (ระดับก้าวหน้า Advance) มีการดำเนินงานต่อยอดหรือพัฒนาก้าวกระโดดจนมีผลลัพธ์ด้านสุขภาพของบุคลากรในทางที่ดีขึ้น มีการทำงานเป็นทีม สื่อสารทั่วทั้งองค์กร ผลลัพธ์มีบุคลากรรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับ Interactive health literacy ในอัตราที่เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากสุขภาพและปัญหาสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ยังพบปัจจัยกำหนดสุขภาพที่เปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมหรือแบบแผนการปฏิบัติในองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป

ระดับวิจารณ์ญาณ (ระดับรางวัล Award) มุ่งเน้นเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็น (HLW) ผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดผลกระทบต่อสังคม พัฒนาทั้งองค์กรเป็นที่ดูงาน ผลักดันนโยบายหรือขยายสู่สถานประกอบการหรือ ชุมชนอื่น ผลลัพธ์บุคลากรในองค์กรมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับ Interactive/critical health literacy สภาวะสุขภาพอยู่ในเกณฑ์ปกติ และมีวิถีชีวิต (Well being) ที่ดีปลอดภัยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) มีบุคลากรรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นแกนนำการเปลี่ยนแปลง นอกเหนือจากสุขภาพและปัญหาสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ยังพบปัจจัยกำหนดสุขภาพที่เปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมหรือแบบแผนการปฏิบัติในองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและเพิ่มผลิตภาพของสถานประกอบการด้วย

ผนวก

แนวคิดการพัฒนาเกณฑ์ประเมินรับรองสถาน ประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ

การพัฒนาสุขภาพและความปลอดภัยในสถานประกอบการได้มีการพัฒนามามากกว่า 50 ปี โดยนักอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีการทำงานที่เน้นให้คนทำงานปลอดภัยหรือที่เรียกว่าพัฒนาที่ทำงานปลอดภัย ต่อมาเมื่อมีแนวคิดในการสร้างเสริมสุขภาพ องค์กรแรงงานระหว่างประเทศมีการพัฒนามาตรการที่ทำให้ นักอาชีวอนามัยและความปลอดภัยได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการสร้างสุขภาพของบุคลากรทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกซึ่งหมายถึงกระบวนการทำงาน และสิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงาน ดังที่รู้จักกันในหัวข้อ “สถานที่ทำงานสร้างเสริมสุขภาพ” “สถานที่ทำงานน่าอยู่”

การพัฒนาสถานประกอบการ มีการพัฒนาคุณภาพร่วมด้วย ดังนั้นเกณฑ์การประเมินรับรองตามมาตรฐานสากล เช่น ISO ก็ถูกนำมาใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการพัฒนาคุณภาพ ทำให้เกิดผลดีด้านการลงทุนของสถานประกอบการ และผลดีต่อสภาพแวดล้อมที่สถานประกอบการตั้งอยู่

ดังนั้นสถานประกอบการจึงเป็นสถานที่ที่มีแรงจูงใจในการได้รับการรับรอง ประกาศเกียรติคุณ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี โดยการดำเนินการอาจเป็นในรูปของ CSR ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

การพัฒนาให้เกิดความรู้ด้านสุขภาพในระยะแรกจึงเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับบุคลากรภายในองค์กรก่อนเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของสถานประกอบการ เช่น การลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของสถานประกอบการร่วมด้วย

งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในช่วงปี 2020 มีงานวิจัยผนวกแนวคิด “ความรู้ด้านสุขภาพ” แต่ใช้คำว่า OHL (Organization health literacy) เพิ่มขึ้น ที่ผ่านมามีที่ค้นพบ การพัฒนา Health literate Workplace

โดย Bet Key Wory ซึ่งเป็นพยาบาลอาชีวอนามัยในปี 2012 ได้พยายามนำแนวทาง การประเมินรับรององค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพของ Brach ไปใช้และสร้างการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหาร กิจกรรมในการทำงาน ชีวิตประจำวัน สังคมในองค์กร จนสรุปว่า มีความเป็นไปได้ในการนำเกณฑ์ประเมินไปใช้ ด้วยการ 1) การพัฒนาบุคคลให้เกิดทักษะการเข้าถึง การเข้าใจข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน 2) พัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล และ 3) การขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดเป็นนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การพัฒนาวัฒนธรรมการเข้าถึง เข้าใจข้อมูล การสื่อสารที่สร้างความเข้าใจ ตลอดจนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตส่วนบุคคล ทำให้การทำงานและการดำรงชีวิต ใช้หลักการทำงานอาชีวอนามัยที่เน้นความเสี่ยง (Risk assessment) เป็นสำคัญ ดังนั้นในการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพของบุคคลและองค์กร จึงน่าจะเป็นไปได้ง่าย ให้คนในสถานประกอบการรอบรู้ด้านความเสี่ยง ทั้งต่อการทำงานและการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สถานที่ ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด 19) หรือโรคติดต่ออื่น ๆ ตลอดจนความเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อ เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หรือมะเร็งได้ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพให้กับคนทำงานในรูปแบบการอบรม การให้ข้อมูลและการสอบถามความต้องการ การดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นความรับผิดชอบของพยาบาลอาชีวอนามัย เจ้าหน้าที่ความปลอดภัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคล

องค์ความรู้เกี่ยวกับสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ² สรุปได้ดังนี้

1. แนวคิด HL และ HLO นำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพและพัฒนาเป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ ดังนี้

1.1 เพิ่มความตระหนักรู้ โดยแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพให้กับนายจ้าง ผู้จัดการ และพยาบาลอาชีวอนามัย นั่นคือ หากฝ่ายบริหารจัดการมีความรอบรู้ด้านสุขภาพสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนงานในโรงงาน เป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ

1.2 ผนวกในชุดการฝึกอบรม โดยแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพถูกนำมาใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมพัฒนาให้กับคนงานในโรงงาน เป็นการริเริ่มการฝึกอบรมที่ให้ข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อให้คนงานได้เรียนรู้ข้อมูลสุขภาพเพื่อมาใช้ในการทำงาน อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาบุคลากรให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อผลักดันให้เป็นองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ

1.3 ทำความเข้าใจและความต้องการ โดยแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพถูกนำมาใช้ศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพและสำรวจความต้องการความรู้ด้านสุขภาพในองค์กร เนื่องจากต้องการทราบถึงสิ่งที่คนงานโรงงานมีหรือขาดสิ่งใดในประเด็นความรอบรู้ด้านสุขภาพ นำไปสู่วิธีการเพื่อบูรณาการเข้ากับการทำงานของคนงานโรงงานที่มุ่งเน้นอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

1.4 การสร้างเครื่องมือสำหรับองค์กร โดยแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพถูกนำมาใช้ในการสร้าง ออกแบบ และพัฒนาเครื่องมือให้เหมาะสมกับบริบทของคนงานในโรงงาน เป็นสิ่งที่ช่วยประเมินว่า การฝึกอบรม การพัฒนาโปรแกรม

²อังคินันท์ อินทรกำแหง รายงานการทบทวนวรรณกรรมสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้สุขภาพ ทั้งในและต่างประเทศ
อย่างเป็นระบบ เสนอตสมาคมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไทย(สครท.) 2563

ที่ผ่านมา ช่วยให้คนงานในโรงงานมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ รวมไปถึงอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของคนงานโรงงาน

1.5 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กร โดยแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ ถูกนำมาใช้ศึกษา โดยนำหลักฐานเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์พิจารณาเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อไปพัฒนาคนงานในโรงงานให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความปลอดภัย

2. ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ แบ่งเป็น

2.1 ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของเจ้าหน้าที่ จากงานวิจัยต่างๆ พบว่า หากเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสุขภาพ เช่น แพทย์ พยาบาลอาชีวอนามัย จะมีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เพียงพอที่จะให้การช่วยเหลือและพัฒนาคนงานในโรงงาน ให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นได้ ส่วนเจ้าหน้าที่ในองค์กร เช่น ผู้จัดการ หรือระดับผู้บริหาร ก็จะมีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับปานกลาง นั่นคือ มีข้อมูลสุขภาพ อาชีวอนามัยและความปลอดภัย เข้าถึงได้ เข้าใจได้ แต่มักนำไปประยุกต์ใช้ไม่ประสบความสำเร็จ โดยกลุ่มนี้จึงต้องการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อให้นำไปปฏิบัติใช้ อันเป็นแบบอย่างให้กับคนงานในโรงงานต่อไป

2.2 ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของคนงานในโรงงาน จากงานวิจัยต่างๆ พบว่า คนงานในโรงงานมักเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ จึงมักมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่จำกัด หรืออาจเป็นผู้ที่มีความจำกัดทางด้านภาษาและวัฒนธรรม จึงเข้าถึงแหล่งข้อมูลสุขภาพได้ยาก รวมทั้งลักษณะการทำงานในโรงงาน ที่อาจทำงานเป็นกะทำงานชั่วโมงยาวนาน กลุ่มนี้จึงต้องการพัฒนาให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นอย่างมาก

3. เครื่องมือและชุดปฏิบัติการในการพัฒนาสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ ดังนี้

3.1 โปรแกรมการฝึกอบรม จากงานวิจัยต่างๆ ส่วนใหญ่มักศึกษาโปรแกรมการฝึกอบรม โดยโปรแกรมการฝึกอบรมมักนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรที่เป็นโรงงาน เนื่องจากบุคลากรทั้งในระดับปฏิบัติการหรือระดับแรงงานไป

จนถึงระดับผู้บริหารสูงสุด ยังขาดความรอบรู้ด้านสุขภาพ อาชีวอนามัย และความปลอดภัย ดังนั้น สถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมมีความรอบรู้ด้านสุขภาพก่อน จึงมุ่งสู่องค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพได้

3.2 ผู้เชี่ยวชาญ จากงานวิจัยที่สืบค้นมา พบว่า มีกล่าวถึงผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพ หรือทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการริเริ่มหรือเริ่มต้นการพัฒนาเป็นสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ เนื่องจากเป็นผู้ที่นำข้อมูลสุขภาพ รวมทั้งกลุ่มนี้ถ้ามีอยู่ในโรงงาน ก็จะเข้าถึงได้ง่าย สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ให้คำแนะนำในการประยุกต์ใช้ในโรงงานได้เกี่ยวกับอันตรายจากการทำงาน การลดความเสี่ยงจากอันตราย และการป้องกันสุขภาพ เป็นต้น

3.3 วัสดุอุปกรณ์ จากงานวิจัย พบว่า วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นข้อมูลสุขภาพ เช่น โบรชัวร์ แผ่นพับ คู่มือและอื่นๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญ เป็นเครื่องมือที่คนงานในโรงงานสามารถเข้าถึง นำมาใช้เพื่อให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ อาชีวอนามัยและความปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับโรงงาน ดังนั้น สื่อทางด้านสุขภาพจึงมีความสำคัญ สื่อที่มีการออกแบบที่ดี เข้าใจได้ง่าย ก็จะยิ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพได้ทุกระดับขององค์กร ทั้งในระดับบุคคล ระดับบริหารจัดการ รวมทั้งระดับองค์กร

3.4 แบบสอบถาม จากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า มีการสร้างเครื่องมือความรอบรู้ด้านสุขภาพ อาชีวอนามัยและความปลอดภัยให้กับคนงานในโรงงาน การประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพของคนงานในบริบทของโรงงาน จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพของคนงานในโรงงาน เพื่อทำการวางแผนพัฒนาในสิ่งที่ยังขาด ช่อมแซมส่วนที่ขาดหายไป เติมเต็มศักยภาพของคนงานโรงงาน เพื่อนำไปสู่สถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ

4. รูปแบบ/โมเดลการประเมินสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ

จากงานวิจัยและงานวิชาการที่สืบค้นมาได้ พบว่า ยังไม่มีรูปแบบหรือโมเดลการประเมินสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงงานโดยตรง นั่นคือ ยังไม่มีการศึกษาโมเดลการประเมินสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy in a

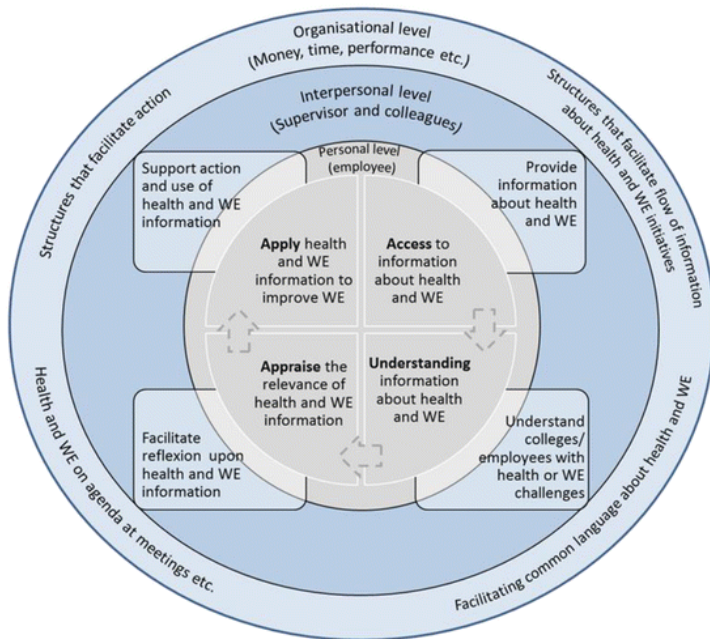
workplace) ในโรงงานในภาพรวมทั้งองค์กร แต่จากเอกสารวิชาการเป็นของ Larsen et al. (2015) เกี่ยวกับ Organizing workplace health literacy to reduce musculoskeletal pain and consequences ซึ่งเป็นการศึกษาการจัดการสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อลดอาการปวดและผลกระทบจากโรคทางระบบกระดูกและกล้ามเนื้อของพนักงานในกลุ่มสถานที่ทำงานในประเทศเดนมาร์ก (Denmark) ซึ่งมีความคล้ายคลึงในบริบทของโรงงาน นั่นคือ เป็นสถานที่ทำงานรอบรู้ด้านสุขภาพที่ลดอาการเจ็บปวดทางด้านกล้ามเนื้อ หรืออาการสำคัญของ Office syndrome ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นบ่อยในโรงงานอุตสาหกรรมที่ลักษณะการทำงานค่อนข้างหนักและต่อเนื่องนานๆ เป็น Routine และการศึกษาของ Larsen et al. (2015) เป็นมาตรการ (Protocol) ที่ผ่านการประเมินผู้เชี่ยวชาญภายนอก (External peer-review) สำหรับศูนย์วิจัยแห่งชาติเพื่อสิ่งแวดล้อมในการทำงาน (Affiliations National Research Centre for the Working Environment) เมืองโคเปนเฮเก้น ประเทศเดนมาร์ก โดยผลการศึกษาพบว่า จากอัตราความชุกของโรคทางระบบกระดูกและกล้ามเนื้อในสถานประกอบการมีสูงขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งล้วนมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านบุคคล ระหว่างบุคคล และปัจจัยองค์กร (Individual, interpersonal and organizational factors) และที่ผ่านมาได้ใช้วิธีการสร้างความเข้าใจต่อพฤติกรรมสุขภาพ และยังไม่เป็นผล ดังนั้น Larsen et al. (2015) ได้มาทดลองใช้โปรแกรมเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพด้วยกิจกรรมการเสริมสร้างความรู้ สมรรถนะและกรอบการสื่อสารและลงมือปฏิบัติการ (Building knowledge, competences and structures for communication and action) ทั้งในระดับพนักงาน (Employee level) ระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal level) และระดับองค์กร (Organizational level) ด้วย 2 หลักสูตรคือ หลักสูตรสำหรับพนักงานในการเพิ่มความรู้ความเข้าใจผ่านการสื่อสารและปฏิบัติการ และหลักสูตรการสนทนาสุขภาพระหว่างพนักงานกับหัวหน้างาน เพื่อป้องกันและลดโรคปวดและเพิ่มความรู้ด้านสุขภาพ ภายได้ความรับผิดชอบขององค์กรในการสนับสนุนและสร้างสิ่งแวดล้อมเอื้อให้พนักงานมีความรอบรู้ด้านอาชีวอนามัยมากขึ้น และในเอกสารวิชาการนี้ ได้ให้

นิยามของสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ (Workplace Health Literacy) ไว้ดังนี้

สถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ (Workplace Health Literacy-WHL) หมายถึง การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก/การสื่อสารข้อมูลที่เข้าใจได้ง่าย มีการส่งเสริมการป้องกันและการสนับสนุนการจัดการปัญหาและความท้าทายด้านสุขภาพ ในสถานประกอบการ และ WHL จะเกิดขึ้นได้เกิดจากการขับเคลื่อนใน 3 ระดับ

- 1) ระดับบุคคล หรือพนักงาน มีการส่งเสริมให้พนักงานมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพิ่มขึ้นใน 4 ด้านได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพและสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Access to information about health and WE) การทำความเข้าใจข้อมูลด้านสุขภาพ และปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Understanding information about health or WE challenges) การประเมินที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสุขภาพและสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Appraise the relevance of health and WE information) และการประยุกต์ใช้ข้อมูลสุขภาพเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Apply health and WE information to improve WE) ดังนั้นพนักงานและผู้จัดการหรือหัวหน้างานจะต้องมีพื้นฐานความรู้สุขภาพในการจัดการปัญหาสภาพแวดล้อม ในงานที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ
- 2) ระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal level) หรือ หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน (Supervisor and colleagues) องค์กรมีโครงสร้างที่เอื้อเพื่อการสื่อสารสุขภาพ โดยมีการสื่อสารให้ข้อมูลสุขภาพ มีการทำความเข้าใจ ปัญหาสุขภาพ มีการเอื้ออำนวยความสะดวกในการแก้ปัญหาตามบริบทปัญหาสุขภาพ และสนับสนุนการใช้ข้อมูลสุขภาพและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ถูกต้อง
- และ 3) ระดับองค์กร (Organization level) เป็นเรื่องทรัพยากร งบประมาณ เวลา และผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น ดังนั้นองค์กรควรจัดให้มีกลไกหรือมีโครงสร้างในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้มีการลงมือปฏิบัติการเพื่อสุขภาพองค์กร เช่น มีการใช้ภาษาที่ง่ายต่อการสื่อสารสุขภาพ มีช่องทางในการให้ข้อมูลสุขภาพที่สิ้นไหล ได้สะดวก มีนโยบายและการจัดประชุมตามกำหนดการต่อเนื่อง มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการลงมือปฏิบัติเพื่อเพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพและการจัดการปัญหา

สภาพแวดล้อมในการทำงาน จึงสรุปได้ว่าในการศึกษานี้มุ่งทดลองขับเคลื่อน WHL โดยมีขั้นตอน 1) จัดหาคณะทำงานที่เป็นผู้จัดการและหัวหน้างานที่มีความรู้หรือชำนาญ เพื่อเป็นผู้สื่อสารสุขภาพกับพนักงานที่เผชิญกับปัญหาสุขภาพ 2) ให้ความรู้พนักงาน และจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานเพื่อลดปัญหาสุขภาพด้านความปวด และ 3) จัดระเบียบ กระบวนการและโครงสร้างการทำงานด้านลดปวด เช่น มีหน่วยการทำงานด้านการยศาสตร์ มีการจัดประชุม มีการจัดทำป้ายและการสื่อสารสุขภาพ เป็นต้น และในการศึกษา ของ Larsen et al. (2015) ได้เสนอกรอบแนวคิด โมเดล Workplace Health Literacy Model ไว้ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ : โมเดลแนวคิดการศึกษา ความสามารถของพนักงานในการเข้าถึง เข้าใจ ประเมินและประยุกต์ใช้ ข้อมูลสุขภาพ และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่กำหนดความรู้ด้านสุขภาพในระดับบุคคล ระหว่างบุคคล และองค์กร (The conceptual model of the study. The individual employee's ability to access, understand, appraise and apply information about health and work environment is affected by personal, interpersonal and organizational determinants. WE: Work Environment)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่ มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่ 3 พัฒนาบุคลากร และองค์ประกอบที่ 6 การสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มุ่งเน้นไปที่ประชากรกลุ่มเสี่ยง โดยองค์ประกอบทั้งสอง มีความเกี่ยวข้องกับเครื่องมือโปรแกรมฝึกอบรมความรู้ด้านสุขภาพ รวมทั้ง อาชีวอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งเป็นสิ่งที่เน้นมากสำหรับคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในส่วนของการพัฒนาบุคลากร กลุ่มประเทศเอเชีย-โอเชียเนีย เน้นพัฒนาบุคลากร ที่เป็นคนงาน หรือแรงงานในโรงงาน เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำ ส่วนใหญ่ มีความรอบรู้ด้านสุขภาพจำกัด หรือมีระดับความรู้ด้านสุขภาพต่ำ จึงจำเป็นต้องการพัฒนาคนงานเป็นอย่างมาก ส่วนกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในทุกระดับ แต่จะมุ่งเน้นไปที่ระดับบริหารจัดการ เช่น ผู้จัดการฝ่ายโรงงาน เพราะมีความเชื่อว่า ผู้จัดการจะเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความรู้ด้านสุขภาพ อาชีวอนามัยและความปลอดภัยให้กับคนงานในโรงงานได้ สำหรับการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในทุกกลุ่มประเทศให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่ดี การสื่อสารที่เข้าใจง่าย โดยมองว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกี่ยวกับการสื่อสารข้อมูลด้านสุขภาพ อาชีวอนามัยและความปลอดภัย ให้กับคนงาน ที่โรงงาน จะนำมาซึ่งการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยและสุขภาพให้กับองค์กรได้

ดังนั้น การสร้างรูปแบบหรือโมเดลการประเมินสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ หรือวิธีการประเมินเกณฑ์มาตรฐานสถานประกอบการ (โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถสร้างเกณฑ์การประเมินขึ้นมาได้ด้วยองค์ประกอบองค์การรอบรู้ด้านสุขภาพของ Brach et al. (2012) ดังที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข นำมาใช้ แต่สิ่งที่เพิ่มเข้ามา คือ นอกจากเรื่องความรู้ด้านสุขภาพ คนงานโรงงาน ผู้จัดการ และผู้บริหารควรมีความรู้ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย การลดความเสี่ยงหรืออันตรายที่เกิดขึ้นในการทำงาน ซึ่งการทำงานในโรงงาน เป็นบริบทการทำงานที่เน้นความปลอดภัยสูง หากเสริมสร้างให้เป็นสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ จะช่วยให้คนงานในโรงงานทำงานได้อย่างปลอดภัย มีสุขภาพที่ดี ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน เป็นต้น ด้วยบริบทโรงงานอุตสาหกรรม แตกต่าง

จากบริบทองค์กรด้านสุขภาพ เช่น โรงพยาบาล คลินิก เป็นต้น จึงจำเป็นที่จะต้อง
ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นอาชีวอนามัยและความปลอดภัย รวมทั้งสื่อ
วัสดุอุปกรณ์ที่ควรพัฒนาให้สามารถใช้และเข้าใจง่าย เพื่อให้เกิดสถานประกอบการ
(โรงงาน) รอบรู้ด้านสุขภาพต่อไป

นิยามศัพท์สำคัญ

บูรณาการ กระบวนการผสมผสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องเป็นระบบ (ราชบัณฑิตยสถาน) ในที่นี้หมายถึง กระบวนการผสมผสานเชื่อมโยงความรู้ด้านสุขภาพกับพันธกิจ โครงสร้าง และการปฏิบัติงานขององค์กร

กลุ่มเป้าหมายที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่จำกัดหรือมีความแตกต่างหรือไม่เพียงพอ เป็นกลุ่มรายได้ต่ำ การศึกษาต่ำ (การอ่านออก เขียนได้จำกัด) พนักงานที่มีอายุมาก มีสถานะสุขภาพด้วยโรคเรื้อรัง ควบคุมไม่ได้ ใช้บริการรักษาพยาบาลโดยไม่จำเป็น เลือกรับบริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสม และหรือมีพฤติกรรมป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพน้อย เช่น การไปรับวัคซีน ไข้หวัดใหญ่ สุกดิบหรือ ดื่มเหล้า รู้จักการดูแลตนเองน้อย กินยาไม่ต่อเนื่อง ยากที่จะอ่านฉลากยา หรืออาหาร ไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาที่ตนเองได้รับ ใช้บริการฉุกเฉินบ่อย ๆ เข้าโรงพยาบาลหรือไปหาหมอบ่อย ๆ ขาดนัดบ่อย ขาดงานบ่อย บอกกินยาแต่อาการไม่ดีขึ้น เจ็บ บอกอาการตนเองลำบาก ไม่มีคำถามเมื่อมาใช้บริการ มักกรอกข้อมูลไม่ครบ/ไม่ถูกต้อง กรอกแบบฟอร์มนาน ไม่มีแว่น บอกชื่อยาไม่ได้ เป็นต้น

ข้อมูลสำคัญและจำเป็น/ประเด็นสื่อสารหลัก (Tailored key message)

เป็นข้อมูล/ข้อความสุขภาพสำคัญและจำเป็นที่พนักงานควรรู้ ตามสภาพปัญหาความต้องการและวิถีชีวิตของคน ๆ นั้น ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและสุขภาพในแต่ละช่วงชีวิตและบริบทเพื่อให้เกิด ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี

Ask me 3 เป็นเทคนิคการยกระดับความรู้ด้านสุขภาพ ด้วยกระตุ้นให้พนักงานถามและตอบตัวเองได้ว่า วันนี้มีปัญหาด้านสุขภาพอะไร จะต้องทำอะไรบ้าง และทำไมต้องทำเช่นนั้น ดังตัวอย่างกรณีพนักงานฟันผุ

คำถาม	สิ่งที่พนักงานเข้าใจเมื่อสิ้นสุดการตรวจ
“วันนี้ฉันมีปัญหาด้านสุขภาพอะไร”	มีฟันผุ 3 ซี่
“ฉันจะต้องทำอะไร”	ใช้ไหมขัดระหว่างซี่ฟัน แปรงฟัน 2 ครั้งต่อวัน ทุกวันและหรือ หลังอาหาร ลดเครื่องดื่มหวานและผลไม้ มาหาหมอตามนัด
“ทำไมต้องทำเช่นนั้น”	ถ้าฟันผุมากขึ้นเขาจะเจ็บปวดมาก อาจต้องถอนฟัน

Teach back การสาธิตกลับ เป็นเทคนิคตรวจสอบความเข้าใจ ที่เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลแน่ใจได้ว่าตนเองอธิบายให้ข้อมูลอย่างชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้พนักงานเข้าใจได้ ไม่ใช่เป็นการทดสอบความรู้ โดยการให้พนักงาน อธิบาย บอกเล่า ด้วยภาษา คำพูดของเขาเองในสิ่งที่เขาเข้าใจ ทำเป็น หากไม่เข้าใจ ก็สามารถอธิบาย และเติมข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นและให้พนักงานบอกเล่าได้อีก

Chunk and check ตัดข้อความที่ต้องอธิบายจำนวนมาก ให้เป็นตอน สั้น ๆ และอธิบายและแทรกด้วย teach back เพื่อสอบถามความเข้าใจก่อนอธิบายต่อ

Photo-novellas เป็นสื่อเรื่องเล่าเรื่องราวประกอบภาพที่สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ ความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนที่มีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้จำกัด หรือมีความรอบรู้ด้านสุขภาพไม่เพียงพอ

รายชื่อนักวิชาการเครือข่ายผู้ร่วมพัฒนาเกณฑ์ฉบับนี้

นักวิชาการที่เป็นทีมกลาง

- พญ.พรพันธ์ บุณยรัตนพันธ์
ที่ปรึกษาสมาคมส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพไทย
- นพ.วชิระ เพ็งจันทร์
นายกสมาคมส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพไทย
- นพ.ชาญชัย งามพิณเมือง
อุปนายกสมาคมส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพไทย
- รศ.ดร. ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์
คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- นพ.เกษม เวชสุทธานนท์
ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพะเขตเมือง กรมอนามัย
- นางมุกดา สำนวนกลาง
นักวิชาการอิสระ
- นางวิมล โรมา
สำนักคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรมอนามัย
- นางสาวสมพร อินทร์แก้ว
กรมสุขภาพจิต
- นางสาวสุรชาติพิทย์ จันทรักษ์
นักวิชาการกองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน

นักวิชาการที่ทบทวนเกณฑ์ประเมินรับรองสถานประกอบการ รอบรู้ด้านสุขภาพ

- รศ.ดร.อังศินันท์ อินทรกำแหง

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นักวิชาการถอดบทเรียนสถานประกอบการรอบรู้ด้านสุขภาพ :

บริษัท เอ็นเอ็กซ์พี แมนูแฟคเจอร์ริง (ไทยแลนด์) จำกัด

- นางศรีวิภา เลี้ยงพันธ์สกุล

ข้าราชการบำนาญ กรมอนามัย

- นางสาวมนัญญา เรือจิตร

นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ กรมอนามัย

ผู้ตรวจสอบความถูกต้อง (Verify) ผลการทบทวนเกณฑ์และถอดบทเรียน

- รศ.ดร. ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์

คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเกณฑ์การประเมินรับรองสถานประกอบการ

รอบรู้ด้านสุขภาพ

- นายวินัยศักดิ์ เหมืองทอง

ผู้จัดการโครงการ SHAP กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

- ดร.แรกขวัญ สุระวาสี

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย

- คุณวรทัยชนก สามารณ

พยาบาลประจำฝ่ายการแพทย์ บ. AIA

- คุณปัญญารัตน์ สีเหมภูมิพิจิตร

ผู้จัดการแผนกสิ่งแวดล้อม อาชีวนามัยและความปลอดภัย บ. NXP

นักวิชาการทำ Usability testing :

บริษัทโตโยต้าเมืองนนท์ จำกัด สาขาชัยพฤกษ์

- นางศรวิภา เลี้ยงพันธ์สกุล

ข้าราชการบำนาญ กรมอนามัย

- นางสาวสุพิชญา ไชยรัตน์

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ศูนย์อนามัยที่ 4 สระบุรี กรมอนามัย

บันทึก

[illegible]

บันทึก

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.